

VĚSTNÍK

SPOLEČNOSTI ANNY PAMMROVÉ

Docent Jan Lacina se členy SAP u rodného domku Josefa Uhra (duben 2005)

71
TIŠNOV
Červen 2020

Anna Pammrová: Prosba Antievy

V hodině ze všech nejvšednější
daruj mi květ Snů nejvzácnější,
Myšlence jas dej, tělu ether,
ty proudy dávných prostorů!
Nesdílím touhy mnohých sester,
jich odporu ni pokoru.
Zříkám se moudrých Nestorů.

V elementech půlbohů
pročisti mysl ať mohu.
Nectím já krevní Mátohu!
Nepěstím lásku přízemní,
Eros Auroru zatemní.
Čekám, až noc se rozední...

Milí přátelé,

máme za sebou náročné období nezvyklé a dlouhé koronavirové karantény, která pro někoho znamenala více času stráveného s rodinou, pro někoho možná i více osamění a tísně. V našem společenství jsme zůstali ve vzájemném kontaktu a těšíme se opětná setkávání.

Všichni máme jistě v dobré paměti březnové sobotní Odpoledne s Boženou Němcovou uspořádané při příležitosti výročí 200 let od narození této významné spisovatelky a výjimečné ženy, kdy za námi přijela znalkyně jejího života a díla Mgr. Jana Kroulíková z Litomyšle. Její přednáška měla ve zcela zaplněném prostoru Muzea města Tišnova velký ohlas a i ona od nás odjížděla spokojená. Tomu, že v osobnostech B. Němcové a A. Pammrové lze vypožorovat četné souvislosti, se věnuje ve svém zamyšlení Jana Koudelová.

Letošní rok je i rokem výročí Jana Amose Komenského, jehož odkazu se, jak dobře víme, věnoval také doubravnický vlastivědec pan řídící Leopold Mazáč. V současné době patří mezi velké a dlouholeté propagátory Komenského stále platných myšlenek a zásad recitátor a hudebník Alfréd Strejček. Dojmy z jeho rozhlasového pořadu (a také obdiv ke statečnosti A. Strejčka, se kterou překonává následky ochrnutí) s vámi sdílí H. Pernicová.

V březnu jsme byli ohromeni zprávou o úmrtí tišnovského znalce přírody, literatury i výtvarného umění, docenta Jana Laciny. Vážíme si toho, že patřil mezi naše trvalé příznivce, setkali jsme se s ním od roku 2000 mnohokrát, opakovaně na nezapomenutelných procházkách přírodou i na výročních akcích v galerii Diana. Patřil mezi osobní přátele řady z nás a na stránkách věstníku na něho vzpomínají Vlasta Urbánková a Pavel Adamec.

Rok 2020 je samozřejmě také významným výročním rokem pammrovským. V letošním specifickém roce neplánujeme žádnou velkou veřejnou akci, důležité ale je, že v poznávání a propagaci Anny Pammrové stále pokračujeme. Také pomáháme překonávat stereotypy, kterými byl dříve pohled na Annu zatížen. Jedním z nich bývalo tvrzení, že Pammrová byla nepřístupná a k lidem málo vstřícná. Že tomu tak zdaleka nebylo, ukazují její přátelské vztahy s rodinou okresního rady Wachsmutha, jejichž svědectvím jsou Anniny dosud málo známé dopisy Elle Wachsmuthové. O nich refereuje první článek našeho bulletinu.

Neopomeňte si rovněž přečíst literární studii Vlastimila Otáhala, věnovanou tentokrát Františku Halasovi a obsahující řadu i méně známých faktů z jeho života, a čtenářské dojmy Jany Pammrové.

Milí přátelé, přeji Vám krásné léto a hodně zdraví.

Helena Pernicová

Mgr. Jana Kroulíková přednáší o Boženě Němcové (29. 2. 2020)

Annina pozdní léta v dopisech Elle Wachsmuthové

Helena Pernicová

Pravidelní návštěvníci našich klubových setkání si jistě vzpomínají, jak jsme asi před deseti lety byli překvapeni obsáhlou kolekcí fotografií Anny Pammrové s jejími letními hosty, převážně členy rodiny tišnovského okresního rady Bohdana Wachsmutha. Fotografie jsme získali díky navázání kontaktu s panem Jaroslavem Útratou, přítelem rodiny Hubálkových.

Bohdan Wachsmuth s rodinou a Annou Pammrovou

Na řadě fotografií je Anna zachycena ve společnosti mladých dcer pana rady, They (nar. 1912, provd. Hubálkové) a Elly (nar. 1911, provd. Oplocké). Snímky pocházejí z druhé poloviny 30. let a ze 40. let, jejich autorem byl Ing. Miloš Oplocký, některé pravděpodobně pořídila i Ella. Mezi Annou a dívkami byl věkový rozdíl více než padesát let, který však nebránil v navázání blízkého vztahu přátelství a až rodinné

sounáležitosti. O tom kromě fotografií vypovídají zejména Anniny dopisy psané členům rodiny Wachsmuthových, se kterými jsme měli teprve nedávno možnost se podrobněji seznámit. Jedná se o rozsáhlý a obsahově bohatý soubor asi padesáti dopisů z let 1930–1944, adresátkou většiny dopisů je „slečna Ella“, se kterou si Anna nejen dobře rozuměla, ale měla k ní i dobře patrnou citovou vazbu. Ella v sobě měla zřejmě něco, co vzbuzovalo Anninu důvěru, odbourávalo její rezervovanost a otevíralo zavřené citové komnaty. Měla ráda Annin způsob řeči, její břitké a vtipné postřehy a příležitostné veršiky. V jednom z dopisů jí Anna oslovuje jako „*nejmilejší ze všech milých bližních*“, a když se jí v květnu 1942 narodil syn, píše: „*Potěšena změnou počasí a rozmnožením rodiny (k níž také počítám sebe), vysílám nejvroucnější přání, aby Vám i zrozenému členu byla zajištěna budoucnost světlá, ušetřena bojů, zklamání a choroby.*“

Anna Pammrová s Theou a Ellou Wachsmuthovými

Během dne chodily všechny tři ženy k řece nebo seděly v zahradě a vyprávěly si, večer hrávaly společenské hry, zejména domino a „sekretáře“ (možná šlo o tzv. tichou poštu), Anna na tyto bezstarostné letní chvíle v dopisech často vzpomínala a chyběly jí. *„Nikdy jsem nemyslela, že se ve svém věku ještě zasměju“*, řekla.

Brzy se ukázalo, že děvčatům nebyl cizí Annin zájem o mystiku a okultismus a společně četly těmto tématům věnovaný časopis Psyché vydávaný v letech 1924–1942 Karlem Weinfurterem. Annu také zaujaly knihy anglického mystika a cestovatele Paula Bruntona, zejména ta o Indii, která vyšla v roce 1934 a byla zřejmě dárkem od děvčat. Líbila se jí také kniha Jaromíra Rašína Sláva strojů a měst (1929), autorova skeptická vize budoucího světa se částečně kryla s jejím vlastním pohledem na svět. (Pozn. – tato kniha není zcela zapomenuta, v současné době je inscenována jedním z pražských divadel.) Proti dřívější době četla ve vyšším věku už méně: *„Nesnesu již tolik četby jako dříve. Myslívám si často: Někdy mne lektura zachránila před zoufalstvím, ale neuchrání mne před stařeckou neschopností, vnímání rozvláčné náměty. Nová literatura není důkladnou tvorbou, podobá se žurnalistickým výrobkům.“*

Anna však Elle svěřuje i své všední starosti a obtíže. Materiálně byla v té době díky pravidelné rentě konečně zabezpečena, byl i zájem o její články a práce, psaní se jí ale už nedařilo a uspořádávání zápisků z minulých desetiletí ji vyčerpávalo. Již od poloviny třicátých let si uvědomovala blížící se stáří a potřebu trvalejší pomoci v budoucnu. Zároveň cítila, že by po letech samoty a svého vlastního denního rozvrhu nebyla spokojená se stálou přítomností další osoby. Také chtěla, aby až dívky založí rodiny, měli všichni majitelé dostatek místa k rekreaci. Proto se v roce 1939 rozhodla ke stavbě dalšího domku (dnešního

malého „bílého domku“). „Potřebuji osobu, které bych mohla odevzdat všechny věci a hlavně práci zahradnickou. – Mimoto byla bych celou zimu nucena vyhýbatí osobě, která by chodila tam i sem, do sousedství na besedu, a svítila pak do půlnoci atd. Nemohla bych v klidu číst, psát a nikdy se dle potřeby vyspat. Proto míním budovat domeček. Ale větší obtíž bude získat spolehlivou hospodyni.“ Vše měla tedy dobře promyšlené, přesto byla záhy zklamaná a v domku vydržela jen asi rok. Hlavně kvůli chladu, „trvalé ventilaci z šesti stran“, jak psala. „Večer vytopená světnička změní se o půlnoci v lednici. ... Při všelikých nahromaděných útrapách přibližují se kočovníkům: stěhuji se tam i se, ironií zvláštních nutností hnána, trápena, bezmocná. Stěhovati se zpět???...“ Ani osobu „k úlevě a řádné obsluze“ nenacházela. Hledání takové pomocnice se postupně stávalo stále větším problémem, po roce 1939 natolik naléhavým, že nespokojenost v této oblasti se objevuje prakticky v každém dopise. „...Holánkové dávám celou pensi a ještě je jí to málo, když může, jde, kde se nají, spolehlivá není. Přijde třeba i jen jednou za týden, nejvíce tři půldny v týdnu.“ Na druhou stranu často píše o štedrých, dobrých obětavých lidech, kteří jí nejrůznějším způsobem pomáhají, to ale šlo jen o nárazovou pomoc z vnějšku, obstarání dřeva a podobně.

Dalším pravidelně referovaným tématem dopisů je počasí. Vlhké a mlhavé dny Annu skličovaly, milovala slunce: „Dnes konečně po slizké, týdny trvajícím tmě prodralo se sluníčko. Na jak dlouho? Uteču z vězení někam na kopec, abych ho uvítala vděčně. Bez slunce nemohu dny prožívat, ale jen prožívat.“ Když se teplé paprsky konečně objevily, neváhala se jim plně oddat. Slunila se a už v březnu by si v teplém dni ráda lehla do trávy, jak píše. I v posledních letech jí záleželo na zahradě a alespoň přijatelné úrodě. Na podzim česala švestky a hrušky a mívala dobrou úrodu dýní.

Ke světové situaci se vyjadřuje jen nepřímě, v roce 1942 píše: „*Ve všech světadílech řádí Satan. Kde jaký zločin (totiž porucha souladu) v duchu i v těle se zlíhne, miliony pozemšťanů jej vypěstují. A nejen to: oni dokonce se pyšní na své vymoženosti. Atmosféra je již tak zkažená, že roční doba selhává; a ty jedy hltají teplo – světlo a ostatní blahodárné životní potřeby na povrchu i v nitru zeměkoule.*“

Poslední roky svého života si Anna uvědomovala odcházející tělesnou i duševní sílu: „*Nepořádek v bytě i na záhonech, hnáty vypovídají pružnost v práci. A moje pomocnice se cvičí v nedbalosti.*“ A v posledním dochovaném dopise z roku 1944 čteme: „*Pozbývám dřívější schopnosti kulturní. ... Snad se ještě v tomto „vězení“ vzpamatuji na vydatný a vítaný dopis jarního ducha... Upřímně si přeji vaší vzácné návštěvy. Opakuji přátelskou touhu po opětném shledání. Vždy oddaná Anna Pammrová.*“

Myšlenky Boženy Němcové a Anny Pammrové

Jana Koudelová

V únoru jsme se mohli po všech stránkách věnovat vzpomínání na „naši paní Boženu Němcovou“ díky dvěma stům letům, které uplynuly od jejího narození. Někdo sáhl po oblíbené nebo dlouho odkládané četbě knihy, jiný se zaměřil na poslech pořadů věnovaných autorce, včetně četby jejích povídek nebo adaptace pohádek na vlnách Českého rozhlasu. SAP uspořádala výbornou přednášku Jany Kroulíkové, která za námi přijela z Litomyšle, města, kde Božena Němcová několikrát pobývala. Na přednášce jsem nemohla koncem února být a sdílet ji s vámi, tak alespoň tímto způsobem se nyní dělím s myšlenkami, které mě ve spojení s osobností Boženy Němcové napadaly.

Díky autorčině neblahé životní situaci a s ní spojené vizi, že by se ráda narodila za dvě stě let, jsme se také všichni mohli zamýšlet, zda by se jí naše doba jevila pro její mnohavrstevné potřeby a sny přijatelná. Ano, v mnohém jsme se posunuli, zejména v rovnosti vzdělání žen a mužů, kterým se Božena Němcová ve svých úvahách na životních toulkách Čechami tolik zabývala. V mnohém ještě zůstáváme na cestě ke svobodě člověka a naplnění cílů humanity žáky a adepty.

Božena Němcová je svým založením v mnoha ohledech předchůdkyní Anny Pammrové, odchází ze světa pouhé dva roky po Annině narození. Ač z jiného kraje i doby, mají tyto dvě ženy zasazující se za svobodný a naplněný život mnoho společného. Božena vydobývá a připravuje půdu pro uvolnění žen z područí mužů. Už počátek života s nejasnými skutečnými rodiči a napojení na „vyšší“ společnost dostávají obě jaksi do vínku. Obě od dětství projevují jistou jinakost oproti vrstevníkům. Obě se trápí ve svých vztazích s muži a cítí ve svém nitru bouři a vzdor

vůči zavedeným konvencím. Božena i Anna se během života vzdělávají v historii i literatuře a dosahují až nepochopitelné úrovně znalostí, které jednu vedou k pilnému až urputnému psaní, druhou do samoty a k filozofickým úvahám v lůně lesů.

Knížka Myšlenky Boženy Němcové (poprvé vydaná nakladatelstvím Laichter sto let po jejím narození) je soubor autorčiných úvah na dvanáct témat, kterých se ráda dotýkala – od kapitol Láska a manželství, Mateřství a děti, Ženy, Lid k úvahám nad tématy Národnost a Literatura a hudba. Je pozoruhodné, jak Anna P. navázala na její téma ženy a mateřství a obecné téma lásky, které spojovala se světlem, tou fluidní zářnou silou, která námi proudí. V otázce mateřství se Božena N. zabývala hlavně chybějícím soustavným vzděláváním dětí a jejich uvědoměním o národní historii a dědictví. A rovněž jako Anna viděla v matkách a babičkách zdroj, z kterého tuto moudrost mají děti čerpat. Říká: *„My ženy a matky máme velkou, ač neviditelnou moc ve světě. Ale až podnes ženy tuto svou moc nesjednotily ani k dobrému neužívaly. My ženské jsme dalece ostaly pozadu za věkem, za práporem svobody a osvěty. Poznejme svou zpozdilost, jež marnost ukrývá!“* A Anna navazuje: *„Přezírání pravé podstaty ženy a její pohlavnosti vedlo k pamateřství a podřízení se mužským praktikám...pouze přepuzení této síly může vést k pravé lásce – k onomu zářnému cíli – a k vytríbené způsobilosti k mateřství.“*

Obě ženy zažily pocit zoufalství a omrzení životem a obě měly myšlenku ho náhle ukončit, víme, že obě se intuitivně rozhodly žít, dovést svou duši k přirozenému odchodu z tohoto náročného světa. Božena Němcová bytostně toužila žít v láskyplném a romantickém vztahu, se svými dětmi v suchém a teplém domově obklopeném vlídnou přírodou, ale také se společností podobně smýšlejících lidí. Touhu po takové společnosti nahrazovala toulkami svým myšlenkovým světem a usilovnou prací.

Unikala tím i před nenaplněním svých citů. Anna svou touhu částečně naplnila, vzbouřila se a odešla od muže a našla útočiště v prostém životě na své zahradě uprostřed lesa. Nemohla však stejně jako B.N. prožít naplněný partnerský vztah. Dosáhla, na rozdíl od Boženy, duchovního rozkvětu svých mladistvých vizí v pokročilém věku i klidu duše na Pammrově.

Božena napsala těchto následujících pár vět, aby své pocity a s nimi spojené touhy vyjádřila obdobně jako později Anna ve známém čtyřverší Přes květinové chci jít háje...

„Když se dívám do té těžké šedé mlhy, která nás jako můra tlačí – ne ty holé stromy, s nichž listy sežloutlé jeden po druhém opadaly, jako ty naše naděje opadávají, – když tu nejasnou prázdnotu,

– to ochabnutí, ten smutek všude pozoruji, je mi teskno, mrazí mne a přála bych si mít křídla, bych mohla zaletět jako to ptáče do krajů krásnějších, kde vane teplejší, svobodnější vzduch.“

Božena Němcová se stala již krátce po smrti obdivovanou spisovatelkou a dokonce světicí v dobách pro české země zlých, když ji František Halas na prahu velké války označil „naše paní“. Anna P. se dostává do širokého povědomí lidí postupně a s vývojem jejích vizí o současném stavu společnosti se ještě dočkáme hlubšího porozumění dílu, které nám zanechala. Obě ženy si za svoje příspěvky do kolektivního vědomí a kulturního bohatství zaslouží bezesporu označení „zářné ženy.“

Bratřit se s větrem, blankytem a ptáky

Vlasta Urbánková

Podzim nabízí mnoho prožitků a dojmů, zejména těm, pro něž je příroda neodmyslitelnou součástí života. Nezáleží pak ani na počasí, krásu objevujete i v deštivých a mlhavých dnech. Právě v takový den jsme se s kameramanem Tišnovské televize Radimem Tichým a Janem Lacinou vypravili na Žďářecko, do jednoho z nejmalebnějších koutů Podhorácka, abychom slovem i obrazem přiblížili divákům prostředí, v němž uprostřed lesů prožila polovinu života Anna Pammrová. Od branky, která uzavírá plot kolem rozsáhlé zahrady obklopující žlutý domek „Žďářské poustevnice“, jsme se vydali pěšinou směřující k okraji hlubokého srázu, dole pod námi nesla svoje vody k soutoku se Svratkou říčka Bobrůvka, na níž před desítkami let vítal mezi hosty Annu Pammrovou s neteří Alinou Šafránkův mlýn. Na protilehlé stráni rozvinul podzim svou barevnou vlajkoslávu. Výklad Jana Laciny nabídl především chválu na smíšený les a celou přehršli názvů rostlin, které v podzimním čase ještě dokvétaly, ale také obdiv k myšlenkám i životu osamělé spisovatelky.

Výlet do okolí Žďarce nebyl prvním setkáním s tišnovským patriotem. Začátkem přátelství se společenstvím zájemců o osobnost neprávem zapomenuté spisovatelky a filozofky se stalo vydání nikoliv jen odborné publikace Jana Laciny Květnice a příroda Tišnovska. V knize našli čtenáři nejen úchvatné kresby pro Květnici typických přírodnin z pera Vojtěcha Štolfy, ale též rozsáhlý úvodní esej, který přesvědčil čtenáře o odborném, ale i literárním talentu autora textu. Čtivé stránky přinesly charakteristiku řady lokalit vytvářejících pestrou mapu krajiny našeho domova Tišnovska ve spojení s jeho kulturním dědictvím. I zde najdeme pasáž o Anně Pammrové, která by jistě nelibě nesla hluk a ruch, který ovládl okolí planinky nad řekou našťestí až po její smrti.

Shodou okolností se pak stala hora Květnice cílem první poznávací procházky členů Společnosti Anny Pammrové s Janem Lacinou, následovala řada dalších výprav. Jednou z nejzdařilejších byla májová cesta do sýkořských lesů za porosty tajemné měsíčnice. Citujme z výše představeného eseje: *„A jedině, když jste sami se sebou nebo s bytostí nejbližší, můžete vejít až na skalnatou rozsochu Michovce. Daleko široko jedině tam, nad údolím Křeptovského potoka, roste bylina měsíčnice – Lunaria, plachá a křehká květina milostná. Opatrně obcházíte její křehké porosty, v nichž nad listy ve tvaru srdce teď voní záplava jasně nafialovělých květů. Uchvátí vás to. A tak si vyhlédnete na mechem porostlém balvanu podnebeské lože, vyčkáte Lunu a bez zábran se necháte opájet...“*

Uvažujeme-li o vnitřní spřízněnosti ženy s duší lesa, jak bývá Pammrová často nazývána, a Jana Laciny, pak je to hluboký, doslova osudový vztah k přírodě. *„Když já chci něco vědět, netáži se lidí a jejich knih – táži se slunce, hvězd a blesků, mraků, mlhovin a rosných krůpějí“*, napsala

Na botanické vycházce v červnu 2003

Anna ve svém životopise. A Jan Lacina se ve své knize vyznává: „*Plout bezbřeze nad krajinou, kterou máte rádi, a bratřit se s větrem, blankytem a ptáky. Nechat se oslnit třpytem potoků a řek, pohladit teplými barvami zvolna žloutnoucích lesů, přivábit dalšími a dalšími horizonty. A cestou se alespoň letmo zastavit na všech těch větrných hůrkách s dalekými výhledy, které jste při letošních toulkách zatím minuli.*“

Jan Lacina představuje svou knihu Kousíček modré (prosinec 2015)

Za Janem Lacinou

Poznali jsme se s Honzou asi před dvaceti lety a ihned jsme k sobě pocítili sympatie – spojovala nás především neobyčejná láska k přírodě, ke krajině domova. Záhy také začala naše spolupráce – doprovázel jsem kresbami některé Honzovy publikované texty, on zase zahajoval vlídným slovem některé mé výstavy – zvlášť rád vzpomínám na tišnovskou v Jamborově domě v roce 2002 nebo na výstavu kreseb a akvarelů v Domě ochránců přírody v Brně v roce 2005. Společně jsme vystupovali v rámci některých akcí Společnosti Anny Pammrové. V Mahenově památníku

jsme hovořili o svém vztahu k Tišnovsku, na jiném literárním podvečeru u příležitosti mé výstavy ilustrací jsme spolu pohovořili o kraji, kde žila Anna Pammrová. Byly to krásné a nezapomenutelné chvíle, ke kterým jsem skromně mohl přispět po jeho boku.

Hovořivali jsme spolu často nejen o krajině, ale také třeba o malířích – i zde byly jeho znalosti obdivuhodné. Často jsme se také vraceli k jeho oblíbenému autorovi Jiřímu Mahenovi – on měl nejraději jeho román Kamarádi svobody, já zase Nejlepší dobrodružství. Shodli jsme se na mnoha a mnoha dalších oblíbených autorech, z nich vyjímám především ruského autora knih o přírodě Michaila Prišvina. I v mnoha dalších věcech se naše názory vzácně shodovaly...

K mým sedmdesátinám jsi, Honzo, v textu publikovaném jako příloha Věstníku Společnosti Anny Pammrové vtipně uvil kytičku z rostlin mých oblíbených míst. Krásný text, který mohl napsat jen člověk vysoce vzdělaný, jemný, s vrozenou poezií v duši... Nemohu se nezmínit o Tvých návštěvách u nás doma – po roce 2015 – kdy byl můj pohyb už značně omezen. Vidím Tě, Honzo, jak křepce vycházíš po schodech do našeho třetího podlaží a já Tě vítám u dveří s chodítkem, abych se zase jen s jednou nohou dostal ke stolu, kde jsme seděli s výhledem na naše dva statné duby a v zimě přes jejich holé větvení viděli daleko do krajiny. Vidím Tě, jak vždy přinášíš dobré víno. Střídmě jsme popíjeli a klábosili o všem, co nás zajímalo. Hovory s Tebou byly vždy zajímavé, Tvé znalosti byly naprosto obdivuhodné a pro mě inspirativní. Úžasné bylo, když jsi jednou přišel a věnoval mně svou novou útlou knížku kratších přírodních textů nazvanou Kousíček modré, kterou jsem poté přečetl v jednom zátahu a byl velmi nadšen Tvým hlubokým a zároveň odborným vztahem k přírodě, a přitom texty byly plny neokázalé poezie. Tak jsi uměl o přírodě a krajině psát jen a jen Ty.

Plánovali jsme si společnou vycházku do našeho nedalekého lesa – Ty bys šel pěšky a já vedle Tebe jel na elektrické čtyřkolce. Les časem postupně chřadl, stromy usychaly a naše společná vycházka zůstala už jen v plánech. K mému velkému smutku.

Vidím Tě, Honzo, jak sedíš na oblíbeném místě v zahradě u svého tišnovského domu a píšeš kouzelné přírodní a krajinářské texty. Závěr jednoho z nich, který se mě týká, si dovolím neskromně citovat. V úvodním slově k mé výstavě obrazů nazvané Panorama Tišnovska, která se konala, jak jsem se už zmínil, v tišnovském Jamborově domě jsi, Honzo, napsal o našem vztahu tři věty, kterých si budu navždy velmi považovat: „*Nemohu nepřiznat, že jsem v Pavlu Adamcovi našel také díky Společnosti Anny Pammrové – soucítícího druha. Jeho kresby, obrazy i básnivá slova mě inspirují k dalším zamyšleným toulkám Tišnovskem. Měnlivé modravé oblíny kopců na Pavlových panoramatických záběrech mě vybízejí usednout na některých z horských hřbetů jak do sedla koně, ohlávku přehodit přes nádherný oblak a šťastně touto krajinou domova plout.*“

Děkuji Ti, milý Honzo, mnohokrát, tato slova budu nosit v srdci do konce života. Děkuji Ti, že jsem s Tebou mohl prožít řadu nezapomenutelných chvil... Až se k Tobě tam nahoře někdy připojím, budeme spolu procházet jako nebeští poutníci už navždy jen tou obdivovanou krajinou domova.

Pavel Adamec

28. 3. 2020

Nejdůležitější je, aby v nás bylo světlo

Helena Pernicová

Každý z nás si přeje, aby jeho život byl prodchnut určitým posláním, které často dlouho hledáme. Pro herce a recitátora Alfréda Strejčka se osou jeho života stal teolog a myslitel Jan Amos Komenský, jak o tom nedávno sám vyprávěl v cyklu Českého rozhlasu nazvaném Úžasné životy. „Celý život jsem zamilován do Jana Amose Komenského“, říká.

„Země nás všechny stejně nese, i kdybychom raději viděli, aby se rozevřela pod těmi, které nenávidíme, Slunce se na nás dívá svými paprsky přímo. Nic na to nedávajíc, že se jedni na druhé díváme křivo.“

Když kdysi četl román Františka Kožíka Světlo v temnotách, dozvěděl se, že jedno ze zásadních, pansofických děl Komenského, na kterém pracoval přes dvacet let, nebylo dosud jako celek v češtině vydáno, dokonce bylo přes 200 let považováno za ztracené. Jde o Obecnou poradu o nápravě věcí lidských (De rerum humanarum emendatione consultatio catholica), kterou se obrací na nejvyšší představitele politiky a kultury tehdejší doby. Je známo, že na smrtelném loži zapřisáhl svého syna Daniela a spolupracovníka Kristiána Nigrina božím soudem, aby toto rozsáhlé sedmidílné dílo dovedli k vydání. Ani jednomu se to však nepodařilo. V době, kdy se tato fakta Alfréd Strejček dozvěděl, byl čerstvě ženatý s Jarmilou Nygrýnovou a shoda obou jmen ho zaujala. Pátrání v rodokmenech ho poté přivedlo ke zjištění, že kořeny rodu jeho ženy skutečně sahají až do Holandska. „Možná jsem to já, kdo má tento úkol realizovat“, pomyslel si tenkrát. Zahájil spolupráci s dr. Markétou Pánkovou z Komenského muzea v Uherském Brodě a začali naplňovat poselství z úvodu, které říká, že svět se změní k lepšímu, až bude dílo toto vydáno ve světových jazycích. Podařilo se oslovit komeniologs v různých zemích, kteří se mohli o výbor z tohoto díla zasadit. Zároveň začal

vznikat scénář k jeho plánovanému scénickému pořadu Vivat Comenius, který nejvíce čerpal právě z Obecné porady. „Pořad nutně potřeboval hudbu, mou jednoznačnou volbou byl kytarista a skladatel Štěpán Rak, který na mou výzvu radostně reagoval slovy, že na takový námět čeká celý život.“

V letech 1988–1989 Alfréd Strejček a Štěpán Rak svůj pořad Vivat Comenius nastudovali, nebyl však schválen, obsahoval pro tehdejší režimní představitele příliš mnoho slov o svobodě a zneužívání moci vládců ve svůj prospěch. Premiéra se pak odehrála v prosinci 1989, avšak s otázkou, zda ve změněné době, ve svobodě plně nejrůznějších příležitostí, bude o poselství Komenského textu zájem. Odpovědí byl nejen zájem u nás, ale zejména obrovská odezva oslovených univerzit z celého světa, pořad byl postupně nastudován v řadě jazyků a prezentován ve více než třiceti zemích čtyř světadílů. Uveďme jednu z pasáží, která svou aktuálností oslovuje posluchače napříč kontinenty:

„Většině států na světě se daří špatně, poněvadž ti, kteří vládou jiným, neovládají se sami, nevládnou podle norem, nýbrž podle libosti si je překrucují, a to, jak tomu říkají, podle toho, jak státní zřetel vyžaduje.“

Mezi prezentovanými myšlenkami Jana Amose Komenského nacházíme však mnohé, které směřují k zamyšlení a „všenápravě“ kohokoliv z nás:

„Mnozí si všímají jiných, sebe nikdo, mnozí učí jiné, sebe nikdo, mnozí spravují a napravují jiné, sebe sama nikdo. Tedy, aby tato stížnost přestala, nechť už začne každý nejdříve sám u sebe se vším, co směřuje k nápravě věcí. Proto ať konáš cokoli, vždycky vyber věci nemnoho, neboť mnohost rozptyluje, nemnohost soustřeďuje; ale nejlepších, neboť jedno nejlepší vydá za mnoho méně dobrých a těch se pevně drž, abys nemohl býti od nich odtržen a znovu zapleten v mnohost a malichernosti“.

Ke konci svého života bydlel Komenský v blízkosti tehdy mladého malíře Rembrandta a pokládalo se tradičně za možné, že výrazná tvář Jana Amose byla pro umělce konkrétní malířskou výzvou, dokonce že mu byl modelem pro obraz Portrét starého muže, který je majetkem galerie Uffizzi ve Florencii. Potvrzení tohoto předpokladu přinesl na jaře 2006 respektovaný znalec Rembrandtova díla, profesor Ernst van de Wetering, jde tedy o jediný autentický Komenského portrét. V návaznosti na toto zjištění byli pak o několik let později oba umělci pozváni do Florencie a hráli a recitovali přímo s pohledem na Komenského podobiznu. „Hledět mu do očí, říkat jeho myšlenky, to pro mne byl úžasný zážitek,“ vyznává se A. Strejček.

„Nejdůležitější je, aby v nás bylo světlo. A kde světlo v člověku je, tam z něho vyzařuje a osvětluje tím dobrým světlem i další lidi.“

Dodejme, že Alfrédu Strejčkovi se jeho poslání daří naplňovat i přesto, že už delší dobu překonává následky vzácné těžké nemoci, která ho ze dne na den zbavila schopnosti jakéhokoli pohybu i řeči. Po měsících usilovné rehabilitace znovu hovoří a věří i v obnovení hybnosti. „Nikdy jsem nepochyboval, že se uzdravím“, říká ve svém rozhovoru ze sanatoria v Prosečnici.

Ať Vaše světlo stále září, milý pane Strejčku!

Alfréd Strejček a Štěpán Rak při jednom ze svých koncertních vystoupení.

Voděnka čistá...

Jana Pammrová

V současné nejisté době nepropadejme trudnomyslnosti. Jedním z moudrých lidí, kteří v době rovněž velmi nelehké dokázali vidět krásu a poeticky o ní mluvit, byl Jan Werich.

„Jako neposedné a mrštné hádě se proplétá silnice od Blanska k srdci Moravského krasu – Macoš. Koketuje celou cestu s říčkou, která si dost pracně hledala a prokousávala své koryto mezi skalními útesy, aby vytančila mezi velikány hor do údolí řečištěm, napájejícím řeku Svitavu.“

„Jdeš tichem prvních letních oparů nad vodou, které smí jen lačný pstruh přerušit svým skokem po potravě. A to v místě, kde si prchající proud jen na chvíli posečká a odpočine v tůni zátoky, aby pak mohl upalovat dál do širokého údolí. Volně padající list věčně se chvící osiky se vznáší neslyšně k hladině, a přesto jeho stín poleká pstruha, který pro jistotu i s celým hejnem dětiček mizí v tůni pod členitými břehy.“

„Velký to umělec – matka Příroda“, zabásnil Jan a pokračuje v daném tónu poezie: „Kdo že to přilepil ke špici skály onen malý smrček, zvědavě nakukující z výšky do vody plné pstruhů? Kdo že přišpendlil ke spárům útesů vzdorující bučiska, která ví bůh na čem, kde jak se drží. Jaká to nádhera, když jdeš jítrem a notuješ si se zpívající říčkou či bystřinou, která svou krásou provokuje k fandovství. Jen si poslechni, jak pěje stříbrná perla panenské přírody o svých touhách a tužbách. Vždyť tady je opravdový ráj, tady je to skutečné nebe na zemi ...“

Stejně tak obdivuje Jan Werich a jeho rybář-souputník mohutnou řeku Váh:

„Silnice se vine po vrstevnici kopců a zcela důvěrně se k ní tulí řeka Váh. Velká, široká, valící se mohutně stoletým korytem, aby odnesla vody především zpod Tater, ale i z Oravy. V jejích vlnách se odrážejí jako v zrcadle pestrobarevné stráně kopců a trhají své vrcholky již v ubíhajícím proudu řeky, která nepostojí – spěchá si už tady do dalekého moře. ... Tato kouzla stačíš jako divák pozorovat na vlastní oči. Máš je viditelně před sebou. A co ta krása nevidaná, o níž vlastně ještě nic nevíme! Žije si v hlubinách řeky, pod peřejemi skalních převisů, v dlouhých protáhlých pláních volně tekoucí řeky ozdobené barevným stromovím na březích a ostře přeexponované probuzeným slunkem. Ta tichá jitra podzimu mne naplňují jistou tajemností...“

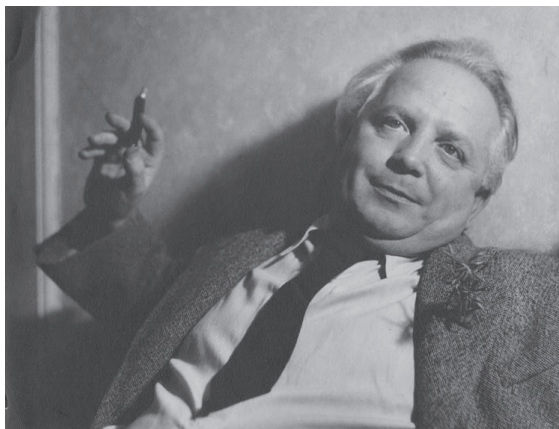
To bylo jen několik málo ukázek z knihy Miroslava Batíka Toulky s Janem. V ní a v následující knize téhož autora Dovolena s Janem nejde jen o rybářské zážitky – jistě se potěší i ten, kdo ryby nikdy nechytal. Osobité Werichovy postřehy o době let padesátých minulého století a jeho humor jsou zárukou.

Na závěr promluví opět Jan Werich:

„Je krásné vzpomínat... Hlavně, když má člověk na co! Avšak nestačí jen těhnat minulost a propadat se do sentimentu. Je třeba umět žít vzpomínkami! Těžít z nich vše, co bylo dobré, příkladné, co se pro dnešek hodí. Vracet se k dobám mládí, čiré krásy, fandovství a báječných posedlostí, které nám léta pohodlím tak otupují...“

Já se tam vrátím

Vlastimil Otáhal

Básník František Halas

Byl Štědrý večer v době, kdy ještě nebyla televize. Povečeřeli jsme, pozpívali koledy a pohledali dárky pod stromečkem. Syn Radek si je porovnával se sestrou. Napadlo mě otevřít rozhlasový přijímač. Hlasatelka oznamovala nový program. Nevěnoval jsem její řeči pozornost. Až pojednou se ozval podmanivý hlas Mistra Zdeňka Štěpánka:

„Až jednou na velikém sněmu ptačím v čase mezi skřivánkem a sovou bude jednohlasně přistěbetáno jaro, já se tam vrátím! Zatím vábím a chytám na vějičky slov pěknost toho všeho tam u nás, ať se chytí, co se chytí. Ty můj kraji, ty mé bezpečí, ty má zatvrzelosti, ty má věčnosti.“

Poslouchal jsem, ani jsem nedutal. Byl jsem dojat krásou slov i krásou Mistrova hlasu. Slyším:

„Ať si jen země letí do prázdna, ať si jen letí, jen když zbude jistota jednoho místa, místa posledního, místa jen pro hrob. Chci ho mít tam, jen tam u nás. Kdyby mi jen oči pro pláč zbyly, já se tam vrátím, já se tam i poslepu vrátím.“

Od té doby jsem se tím krajem toulal mnohokrát. Vnímal jsem tu krásu. Zastavoval jsme se v Kunštátě před domem u Březinů, v němž František Halas od roku 1941 býval. Postál jsem u hrobu. Zapálil svíčku. Při toulkách jsem pochopil, proč „všechny cesty vedou do Kunštátu, do Zbožku a do Rozseče.“

Milí přátelé, promiňte mi citový úvod k povídání o básníku Františku Halasovi, nemohl jsem jinak.

Pokračujme však, jak to bylo od Adama. Básník se narodil 3. října 1901 v Brně. Rodiče, oba textilní dělníci, tehdy bydleli v brněnském předměstí Husovicích, v domě číslo 53 v ulici Tempesově, dnes Nováčkově. V roce 1905 se konal opožděný sňatek rodičů – dříve neměli dost peněz (jak píše Ludvík Kundera). Rok po sňatku se rodina odstěhovala na náměstí Komenského, nyní náměstí Republiky, do domu číslo 11. Po čtyřech letech manželství Františkova matka zemřela na tuberkulózu. Otec se rozhodl, že odejde z brněnské „Kemky“ do Löw-Beerovy textilky ve Svitávce. Po ročním vdovství se oženil podruhé. V roce 1913 se rodina vrátila do Husovic. Byt našli na ulici Smetanově, dnes Hálkově. Nejprve bydleli s výhledem do ulice, pak v zadním stavení do dvorku.

V Husovicích začal František chodit do měšťanské školy. Ujal se ho učitel Karel Mrázek a poznal, že je hoch velice nadaný. Po ukončení měšťanky mu domluvil učení u knihkupce Píši v Brně na České ulici. Po vyučení ho zaměstnal na dva roky brněnský knihkupec a nakladatel Kočí. Od března roku 1921 byl František nezaměstnaný. Otce měl v ruském zajetí, bydlel s babičkou. To byla doba Františkových prvních pokusů psaní. Rovnosti zasílal noticky, které noviny otiskly. Tehdy byl v novinách redaktorem Jaroslav Seifert. František a Jaroslav se stali přáteli. Když Františka Jaroslav Seifert navštívil, o své návštěvě napsal:

„V Praze jsem viděl hodně nuzných bytů, zejména na Židovských pecích. Ale to, co jsem viděl v Husovicích, bylo ještě hrůznější. Babička měla slamník položený na bednách, František ležel na zemi. Ve stěně byly zatlučeny dva hřebíky. Na jednom visely babiččiny, na druhém Františkovy věci...“

Výchova a bída určily Halasův další život. Horlivě pracoval v komunistickém hnutí mládeže. Přednášel po moravských městech a obcích. Řídil v Rovnosti rubriku Mládež – naše budoucnost. V roce 1922 byl odsouzen k pěti dnům vězení. V témže roce nastoupil jako pomocný úředník v brněnské úrazové pojišťovně. Seznámil se s Bedřichem Václavkem a spolu s ním se podílel na přípravách a vzniku brněnského Devětsilu.

Vojenskou základní službu vykonával v Brně. Po jejím ukončení odjel na půl roku do Paříže, zde se stýkal s malíři Františkem Foltýnem, Josefem Šimou, Štýrským a malířkou Toyen. Poznal se s architektem Loosem. Po návratu z Paříže byl opět nezaměstnaný. Příležitostně pomáhal J. Mahenovi v čítárně městské knihovny. Zde se seznámil se svou budoucí manželkou Boženou Rejlovou. Dva roky žil „na volné noze“. Bydlel u manželů Václavkových v Brně-Židenicích; vedl jim domácnost.

Na přímluvu Jiřího Mahena a Jaromíra Johna ho přijali v nakladatelství Orbis v Praze. Pracoval zde až do roku 1945. První básnická sbírka *Sépie* vyšla Františku Halasovi v listopadu 1927. Vítězslav Nezval začal svoji vlídnou recenzi slovy: „Píši o jednom ze svých blízkých přátel...“ Sbírka *Kohout plaší smrt* vyšla v roce 1930. Nezval ji kritizoval. V 1. čísle *Zvěrokruhu* si můžeme přečíst: „Halasovy verše působí jako mizerný překlad poezie snad dobré, ale pokažené nesvědomitým a neschopným překladatelem.“

Rok nato publikoval básník sbírku *Tvář*. Podle A.M. Píši vytvořil zde „... typickou poezii dobového přelomu dnešního mládí, které se cítí cizincem

v dnešním světě.“ Básníku za ni byla udělena státní cena ve výši 5 000 Kč. Halas obnos věnoval stávkujícím kovodělníkům a napsal tehdy: „Udělením státní ceny jsem značně překvapen. Byl bych ji přál raději Hořejšímu, Nezvalovi nebo Seifertovi, kteří si ji svým dosavadním vývojem zasloužili víc než já svou knížkou Tvář. Ze sbírky jsem vybral báseň Doznání:

Doznání

*Dojat vším co je láska
k tobě se přimykám
smuten vším co je láska
před tebou utíkám*

*Překvapen vším co je láska
mlčím ve střehu
churav vším co je láska
soužím se pro něhu*

*Poražen vším co je láska
u věrných noci úst
opuštěn vším co je láska
až k sobě budu růst*

V roce 1935 vyšla sbírka Staré ženy. Kurt Konrad o ní napsal: „Staré ženy stojí na prahu nové etapy Halasovy tvorby svým řetězen intenzivních obrazů, jimiž se nezmocňuje již strachu vlastního nitra, ale celistvého světa.“ Pro tento článek jsem vybral závěr stejnojmenné básně:

Staré ženy (úryvek)

*vy tváře starých žen
stín dotyků dávných ztemnil je
stín polibků ztracených
zvětralá solí slz je končina odevzdání
vy tváře starých žen*

*ty oči starých žen
ty ruce starých žen
ty vlasy starých žen
ty klíny starých žen
ty tváře starých žen*

*ó smutná odpoledne nedělní
na kříži starých žen*

Rok 1936 byl pro básníka rokem mnoha událostí. Spolu s dalšími si u hrobu K. H. Máchy v Litoměřicích připomněl jeho sté výročí narození. V červenci uzavřel v Brně sňatek s Libuší Rejlovou. Od 6. září do 20. září podnikl spolu s Helenou Malířovou, Ivanem Sekaninou a Zdeňkem Nejedlým cestu do bojujícího Španělska. Vyslal je tam Československý protifašistický výbor. Navštívili Barcelonu, Valencii, Madrid a guadarramský úsek fronty. Po návratu ze Španělska proslovil mnoho přednášek o boji demokratických sil proti generálu Frankovi. V říjnu mu vyšla další kniha básní Dokořán. Básník Holan o ní napsal: „Je zvláštní pohled na Halasova slova. Poutají se vzájemně s takovou prudkostí, že odstoupí-li na okamžik od sebe, uzří se volněji než kdykoliv předtím.“ Knihu ostře odsoudili z levice F. Soldan a z pravice

M. Rutte a M. Dvořák. Sbírka byla poctěna 1. cenou v básnické soutěži Melantrichu.

Na dramatické a tragické události v českém pohraničí v roce 1938 reagoval básník sbírkou Torzo naděje. Z ní jsem vybral báseň Co uviděl.

Co uviděl

*Za úplatek slova
k vám přejít chtěl jsem stíny
klínovým písmem větví
zima psala vzkaz*

*a smutkem zhavranělé rýmy
vzlétaly těžce za mrtvými*

*Pozouny soudu zněte
mlč šalbo mandolinád
závratnost tmy mě hněte
a otrhaná zem*

*Pod jakým praporem se bít
Svobody vítr nechce
svobody vítr nechce
už žádný rozvichřit*

*Zas všechna moje slova
ten vítr stíhají
má malomocná slova
s křídloma nadějí*

*Verš otočil se co verš uviděl
verš můj ta žena Lotova
že umlkl a oněměl
zkameněl doslova*

Co uviděl

*Zástupy spravedlivých
Které Bůh neslyšel*

Za války, v roce 1940, vyšla sbírka Naše paní Božena Němcová, z které si, milí přátelé, přečtete jednu z básní:

První slova naší paní

*Schovanka pěníc beráneků a šípků
švitorka kdysi sestra vlaštoviček
složila křídla pěkně nad kolíbkou
Smolíček hajá hajá pacholíček*

*Měsíček sám za dlouhých nocí smekal
u lůžka pštrosí pera stříbrná
tlačila můra z dálky strašil hejkal
bojí se paní v světě ztracená*

*Modlí se světlem prvá chvíle jitra
a prsty z rosy čeří čelíčko
Noc za vrchy Co nese kmotra Zítro
Smolíčku vstávej Ráno raničko*

*Schovanka pěníc beráneků a šípků
v souvratích mraků hledá dětství stín
rostou křídla rostou už jsou přes kolíbku
přebírá slova hrášek Popelčin*

V roce 1942 vznikl ilegální výbor spisovatelů. Halas byl jeho zakládajícím členem. Po atentátu na R. Heydricha byli zatčeni jeho členové Václavek a Vančura, posléze byli popraveni. František Halas se ukryl v sanatoriu v Tišnově. Gestapo ho vypátralo. Když si pro něj přišli, lékař Kuthan je přesvědčil, že Halas je na smrt nemocný. Oni si ho neodvezli. Pan doktor mu zachránil život.

Po válce byl František Halas vedoucím publikačního odboru Ministerstva informací. Vydal ještě sbírky Dělnice, knižně vyšla báseň v próze Já se tam vrátím z roku 1939 a kniha básní V řadě. Ta byla vytištěna v roce 1948. Básníkovo zdraví se rapidně horšilo, po zdravotní dovolené odešel z ministerstva. V září následujícího roku měl nastoupit léčení v Poděbradech. Místo do Poděbrad ho ale převezli do Vinohradské nemocnice a v ní 27. října zemřel. Vrátil se do milovaného kraje: dne 5. listopadu byl pohřben v Kunštátě na Moravě.

*Dům na náměstí v Kunštátě, kde
F. Halas opakovaně pobýval*

Vážení přátelé, článek o Františku Halasovi ukončím jeho vyznáním: „Je to možná rouháním a říkám to docela tiše. Miluji nade vše verše, tuto řeč nesmrtelnou, ale miluji ji se zuřivostí.“

CO SE UDÁLO

Výstava „Jiří Štourač: Silentio“

Na počátku června jsme využili možnosti znovu navštěvovat muzejní a výstavní prostory a společně jsme zhlédli výstavu Jiřího Štourače (1960), výtvarníka spjatého s naším širším regionem – studoval v Bystřici nad Pernštejnem a nyní žije v Bystrém u Poličky. Výstavu připravilo Podhorácké muzeum v Předklášteří a provedla nás jí její autorka a kurátorka Hana Fadingerová, z jejíhož doprovodného textu k výstavě volně citujeme:

„Malíř Jiří Štourač zvolil pro svoji výstavu název „Silentio“ – tedy Ticho. Autor tímto názvem odkazuje k atmosféře kláštera, kde ticho, klid a rozjímání jsou ideálním vnitřním stavem. Toto meditativní rozpoložení je vlastní také malířově osobnosti a z něj vyrůstají jeho obrazy. Velkou roli hraje ticho v mysli, kdy se myšlenky a představy ustálí a na povrchu vypluje to, co je důležité. Obrazy jsou střídme, ale v žádném případě ne jednoduché. Je na nich jen to podstatné – postava, předmět, prostor, světlo. Mizí zbytečné a pomíjivé detaily a zůstává jen základ, který vymezuje situaci člověka ve světě. Často se dokonce ztratí i lidská figura a zůstane jen opuštěný prostor. Do tohoto volného prostoru vstupuje hlavní element, a to je světlo. Světlo, které rozehrává působivé vizuální efekty a hlavně nese svůj význam, ať už za něj dosadíme metafyzický rozměr nebo filozofický kontext. Malby i kresby Jiřího Štourače obsahují mnoho momentů k zamýšlení, ale jejich rozumové čtení by nemělo přehlušit jejich bezprostřední vizuální působení. Jak řekl malíř Balthus, jeden z uměleckých bliženců Jiřího Štourač: „Slova by neměla narušit ticho malby“.

Na výstavě v Podhoráckém muzeu (4. 6. 2020)

Vydala Společnost Anny Pammrové z.s., Tišnov

Redakce: Helena Pernicová

Předtisková příprava: Hana Dohnálková

**web: annapammrova.cz
helenapernicova@gmail.com**